

Enaya Hammad OTHMAN*
Çeviren: Celal ÖNEY**

ORTAK ZEMİNDE BULUŞMA: AMERİKAN QUAKER KADIN MİSYONERLERİN FİLİSTİNLİ KADINLAR İLE KARŞILAŞMALARI ***

Öz: 19. yüzyılın sonlarında Filistin'in Ramallah kasabası, kendilerini "orta sınıf kadınların kadınlık ideolojisi" ile donatmış olup, Arap kadınları ve bu kadınların sahip oldukları kültür hakkında fikir beyan etmeye cesaret eden Amerikalı kadın Quaker misyonerlerin ziyaretlerine sahne olmaya başlamıştı. Bu kadın misyonerlerin zihninde sabit bir şekilde yer edinmiş olan "Amerikalı kadınların dünyanın diğer" kadınlarına özellikle de "'talihsiz' olanlarına modern ve çağdaş bir model olduğu" yönündeki fikre, kati surette bağlı olmaları, kadın Quaker misyonerlerin, Filistin'in kültür yapısına bütünleşmelerine engel oldu. Sonuç olarak, kadın misyonerlerin sahip oldukları bu Amerikancı düşünce yapısı, Filistinli kadınları misyonerlerin gözünde "ezilmiş, beceriksiz, cehalet koşulları içerisinde yaşayan, geri kalmış ve Arap kültürüne hapsolmüş" bir insan olarak görülmesine zemin hazırlamıştı. Ancak, Birinci Dünya Savaşı sonrasında kadın Quaker misyonerler, Arap coğrafyasındaki mesailerі sırasında Arap kültürüne ve Arap dilinin lingüistik özelliklerine karşı duydukları anlayış önemli oranda olumlu yönde gelişmişti.

Anahtar Kelimeler: Quaker, Misyoner, Misyon, Ramallah, Filistin, Osmanlı.

MEETING AT MIDDLE GROUND: AMERICAN QUAKER WOMEN'S TWO PALESTINIAN ENCOUNTERS

Abstract: In the late nineteenth century the Palestinian town of Ramallah began receiving American missionary women who embodied their middle-class ideology of womanhood and ventured to discourse on Arab women and culture. Their conviction of the American woman as the model for other "unfortunate" women prevented these missionaries from integrating in the Palestinian cultural context. Consequently, this Americentric belief led them to construct overwhelmingly negative views of Palestinian women as oppressed, living in ignorance and degraded conditions, and of Arab culture as backward and inept. However, American women missionaries after World War I grew in their cultural and linguistic understanding of Arab culture. This change in perspective came as a result of numerous social and cultural developments in Palestine and the United States that prepared these women to establish an accommodative middle ground between them and the Palestinians, thus modifying their

* Assoc. Prof., Marquette University, enaya.othman@marquette.edu, ORCID: 0000-0003-1701-3855, Google Scholar ID: JSfVFy0AAAAJ

** Doç. Dr. Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, c.oney@alparslan.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5034-5056, Google Scholar ID: VUFYBSQAAAAJ

*** Othman, Enaya, "Meeting at Middle Ground: American Quaker Women's Two Palestinian Encounters", *Jarusalem Quarterly*, Issue 50, Summer 2012, pp.47-65. Online sürümü: <https://www.palestine-studies.org/en/node/78489>. Özgün metinde yer almayan öz/abstract, anahtar kelimeler/keywords, alt başlık numaraları ve kaynakça çevirmen tarafından eklenirken sonnotlar, dipnota dönüştürülmüştür.

previous perceptions. Among these developments were the increased secularization of the Quakers' curriculum, more cultural and linguistic training of American teachers, the significance of Palestine as the "Holy land" in missionary imagination, and most importantly the emergence of the strategy of cooperation and devolution among the different Protestant missions in Syria and Palestine after World War I.

Keywords: Quaker, Missionary, Mission, Palestine, Ramallah, Ottoman.

Giriş

19. yuzyılın sonlarında Filistin'in Ramallah kasabası, kendilerini "orta sınıf kadınların kadınlık ideolojisi" ile donatmış olup, Arap kadınları ve bu kadınların sahip oldukları kültür hakkında fikir beyan etmeye cesaret eden Amerikalı kadın Quaker misyonerlerin ziyaretlerine sahne olmaya başlamıştı. Bu kadın misyonerlerin zihninde sabit bir şekilde yer edinmiş olan "Amerikalı kadınların dünyanın diğer kadınlarına özellikle de 'talihsiz' olanlarına modern ve çağdaş bir model olduğu" yönündeki fikre, kati surette bağlı olmaları, kadın Quaker misyonerlerin, Filistin'in kültür yapısı ile bütünleşmelerine engel oldu. Sonuç olarak, kadın misyonerlerin sahip oldukları bu Amerikancı düşünce yapısı, Filistinli kadınları misyonerlerin gözünde "ezilmiş, beceriksiz, cehalet koşulları içerisinde yaşayan, geri kalmış ve Arap kültürüne hapsolmuş" bir topluluk olarak görülmesine zemin hazırlamıştı. Ancak, Birinci Dünya Savaşı sonrasında kadın Quaker misyonerler, Arap coğrafyasındaki mesailerini sırasında Arap kültürüne ve Arap dilinin lengüistik özelliklerine karşı duydukları anlayış önemli oranda olumlu yönde gelişmişti.

Quaker kadın misyonerlerin, Filistinli yerel kadınlara olan bakış açılarındaki bu olumlu değişim ve bu kitle hakkındaki önceki önyargılarından kurtulmaları, ABD'nin Protestan eğitimiyle yoğrulmuş kadın misyonerlerin, Filistin yerel halkı ile uzlaşabileceği bir orta yolda bulaşmak amacıyla sağladıkları eğitim ile Filistin'de meydana gelen sayısız sosyal ve kültürel değişimin bir sonucu olarak kabul edilebilir¹. Quaker misyonerlerinin uyguladıkları eğitim sisteminde kullandıkları müfredatta, artan orandaki laik anlayış, eğitim alanında görev üstlenmiş kadın misyoner öğretmenlerin, Filistin'deki kültür ve konuşulan yerel diller ile olan

¹ Orta yol terimi ilk olarak Richard White tarafından kullanılmıştır. *The Middle Ground: Indians, Empires, and Republics in the Great Lakes Region, 1650-1815* (Cambridge: Mass.: Cambridge University Press, 1991). Bu çalışmada White, 1650 ve 1815 yılları arasında Avrupalılarla, özellikle de Fransızlarla Kızılderili etkileşimini araştırıyor. White, bir kültürün diğerine hâkim olamaması nedeniyle bir orta yol kültürünün nasıl yaratıldığını açıklıyor. 1812'den sonra Amerikan kültürü baskın bir hale geldikçe ve Kızılderili kültürü geri, egzotik ve yabancı olarak görülmeye başlandıkça orta yol arayışı ortadan kalkacaktı.

ilişkilerindeki olumlu artış, Filistin toprakları ve bu toprakların dâhilinde bulunan başta Kudüs olmak üzere diğer kutsal yerlerin misyonerlerin hayal dünyasındaki yerine atfedilen önemdeki artış ve en önemlisi Birinci Dünya Savaşı sonrasında Suriye ve Filistin’de misyonerlik görevinde bulunan Protestanlığın farklı mezheplerine ait misyoner örgütlerin arasında gelişebilecek stratejik işbirliği ve yetki devri fırsatının ortaya çıkması, kadın misyonerlerin Filistin yerel kadınına bakışının değişiminde rol oynayan etkenlerin başında gelmekteydi.

Resim 1. Quaker misyon okulu, c.1937. Kaynak: Amerikan Kongre Kütüphanesi

1. Protestan Quaker Kadın Misyonerlerin Filistinli Kadınlar ile Karşılaşmaları

Amerikan Quaker misyonunun üyesi olan kadın misyonerlerin Filistin halkı ve kültürü ile karşılaşmaları 1940’lı yıllardan önce iki aşamada gerçekleşmişti. Bu karşılaşmanın ilkinde, 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında vuku bulmuş olup ABD’li kadın misyonerlerin Filistin kültürünü ve normlarını anlamadan yoksun oluşları, damga vurmuştu. Çoğunluğu orta sınıf (*middle-class*) olarak nitelendirebileceğimiz Amerikalı bu kadın misyonerler, kamusal alanda daha etkin roller üstlenmeyi, kamu tarafından kabul edilmeyi ve toplumun kendilerine önem atfedebileceği konusunda her mümkün fırsattan yararlanmak için çaba sarf

etmekteydiler. Amerika dışındaki ülkelerde kadın misyoner olarak çalışmak, diğer Protestan misyoner örgütlerde görevli kadın misyonerler kadar Quaker misyonunda görevli kadın misyonerler için de oldukça önemli bir ideal idi. Kendilerini alışan kadın statüsünde topluma kabul ettirmek, uzak diyarlarda kötü koşullarda yaşamakta olan talihsiz kadınların durumlarını iyileştirmek için birer kurtarıcı olarak algılanmak ve Amerika'da sosyal ilerlemenin devam etmesi için bir elzem olduklarını her fırsatta dile getirmek, kadın misyonerlerde hedeflenen amalardı. Ayrıca, misyonerlerin Amerikalı okuyucularına bildirmek için düzenli yayınlanan süreli dergilerde çıkan yazılarında, vurguladıkları gibi Filistinli kadın ve kız çocuklarının cahil olduklarını, hiç bir şekilde eğitim almadıklarını ve acınası bir durumda olduklarını dile getirerek bu insanlar için okul atıklarını ve ğretmen olarak bu okullarda çalıştıklarını, bu insanları belli bir düzeye getirmeyi hedeflediklerini ve bu nedenlerden dolayı yerel halkın, kadın misyonerlerin yardımına muhtaç olduklarını ortaya koymaktaydılar. Fakat Quaker kadın misyonerlerinin Filistinli kadınlar ve Filistin kültürü ile olan ilk etkileşimi sırasında, önceden akıllarında yer edinmiş olan ötekileştirme, kk görme ve aşağılama kompleksi, Amerikalı Quaker kadın misyonerlerin Filistin kültürünü kendi içindeki normları ile anlamasına ve bu iki grubun uzlaşabileceği bir orta yolun inşasına, engel olmuştu. Kadın Misyonerlerin kati prensip ve önyargıları, Arap kültürünü ve bu halkın evlenme ananelerini bir türlü idrak etmelerinin önüne geçerek özellikle Arap kadınlarının ev temizlik alışkanlarından tutun da geleneksel giyim ve hatta yemek yeme adabını bile kaldıramayıp bu kitle ile etkileşimde olmak istememekteydiler. Kısacası, Quaker misyonunun kadın misyonerlerinin Filistinli kadınlar ile karşılaşmalarının ilk aşaması, misyonerlerin sahip oldukları önyargılarından ötürü başarısızlık ile sonuçlanmış ve bu iki grup arasında bir orta yol bulunamamıştı.

Ancak, kadın misyonerlerin yolu, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Filistinli kadınlar ile tekrar keşişmişti. Bu karşılaşmanın ikinci aşamasında ise kadın misyonerler, Filistinli kadınlara bir önceki karşılaşmalarından daha iyimser bir tavır takınma niyetindeydiler. Kadın Quaker misyonerlerinin Filistinli kadınlara ve Arap kültürüne olan bir önceki bakış aırlarındaki bu değişimin meydana gelmesinde misyonerlerin Ramallah'a varmadan önce Amerika'da aldıkları eğitim ve bu görev için yaptıkları hazırlık başta olmak üzere birçok farklı neden de etkili olmuştu. Filistin'de misyonerlik görevinde bulunan kadın misyonerlerin çoğu kolej mezunu olup aralarında sosyal aktivistler ve "Eva Rae Marshal" gibi kadın haklarının ateşli savunucusu da vardı. Ayrıca Filistin topraklarını bir "İncil lkesi" olarak hayal dünyalarında

romantikleştirerek içselleştiren kadın misyonerlerin bu topraklarda yaşayan Filistin halkının atalarının İsa'nın çağdaşı olduğunu ve bu nedenle bu kitlenin modernize edilmesine inanmış olmaları, kadın misyonerlerin bu halka karşı besledikleri önceki anlayışın değişmesine yardımcı oldu. Bu tür bir romantizmin Filistin'i oryantalize etmesine rağmen kadın misyonerlerin Filistin halkının kültürüne olan aşinasını olumlu yönde etkileyerek onu geliştirdi ve böylelikle misyonerler ile Filistinliler arasındaki etkileşim genişlemeye başladı. Diğer taraftan kadın misyonerlerin bu etkileşim sonucu Filistinli kadınlar ile ne kadar çok zaman geçirirse bu misyonerlerin Filistinli kadınlar hakkındaki olumsuz düşünceleri de o derece iyimser bir değişim geçirmekteydi.

Quaker misyonunun kadın misyonerlerinin Filistin kadınları için besledikleri olumsuz ve aşağılayıcı düşünce ve ön yargılarının kırılmasında önemli rol oynayan etkenlerden bir diğeri ise Birinci Dünya Savaşı sonrasında Suriye ve Filistin'de Protestanlığı yayma görevini üstlenen Amerikalı misyoner örgütler arasında ortaya çıkan stratejik iş birliği şansının belirmesiydi. Protestan misyoner örgütler ve bu örgütlerin mensubu olan kadın ve erkek misyonerler arasında gerçekleşmesi planlanan bu iş birliği uygulaması, kutsal topraklarda Protestanlığı yayma hedefinde olan misyonerlerin hem bölgenin kültürüne alışması hem de çalışma sahasında konuşulan yerel dillere olan hâkimiyetlerinin artması açısından önemli bir fırsat sunduğu gibi misyonerlik faaliyetleri sonucu Protestanlığa geçecek insanların sayısında önemli bir artış umulmaktaydı. Bunun yanında misyonlar arasındaki iş birliğinin başka bir anlamı da bölgedeki Protestan misyoner yüksekokullarının bir ürünü olan yerel milliyetçi cephe ile de iş birliğinde olmak demektir. Uygulanması planlanan bu iş birliği politikasının en önemli bir bileşeni ise Filistin coğrafyasında kurulan okul ve hastane gibi Protestan misyoner kurumlarının yetki devrini misyonerlerce yetiştirilen bu yerel milliyetçi cepheye aktarmak ve onlarla iş birliği içinde bulunarak misyonun devamını mümkün kılmaktır. Ramallah'taki Amerikan Quaker misyonunun üyesi olan kadın misyonerler, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Filistinli kadınlara karşı değişen algılarını kanıtlayan bir "yetki devri", (*devolution*) politikası uyguladı.

Resim 2. Arkadaşların Kız Okulu (Friends' Girls School, FGS) Arşiv koleksiyonu, Ramallah, Filistin.

Resim 3. Arkadaşların Kız Okulu (Friends' Girls School, FGS) 1909, Eva'nın kızı Joy Hilden'in yayınlanmamış otobiyografisinden alınmıştır.

2. Tarihçe

Misyonerler ve yerli kadınlar arasındaki karşılaşmaya odaklanan yeni kadın tarihçiliği alanı, hali hazırda henüz çok yeni ve bir o kadar da sınırlı.

Kadın misyonerlerin faaliyetlerine ve bu faaliyetlerin sonuçları hakkında yapılan araştırmalar sonucunda oluşan akademik literatür, misyoner okullarının yerli kızların ve özellikle orta sınıf kadınlar arasındaki yaşam tarzını modernize ettiğini kabul etmektedir. Bu literatüre katkı sunan L. A. Flemming, Kuzey Hindistan'daki Amerikan Presbiteryen kadın misyonerlerinin eğitim çabalarını araştırdı. Flemming, misyonerlik eğitiminin "kadınlara, kadınların geleneksel yaşam tarzından önemli ölçüde farklı yaşam tarzları için fırsatlar sağladığını" savunmaktaydı². Amerikalı kadın misyonerlerin Büyük Suriye'deki (Suriye, Lübnan ve Filistin'i içerir) kadın nüfusu arasındaki rolü üzerine yapılan araştırmaların öncülüğünü ise Ellen Fleischmann gibi araştırmacılar yapmıştır. Fleischmann, Amerikan Presbiteryen misyonunun Suriyeli kadınlar üzerindeki etkisini okullar aracılığıyla inceliyor ve genç Arap kadınlarının kaderlerini şekillendirmek ve kimlik duygularını oluşturmak için misyon eğitiminin toplumsal cinsiyet, modernleşme ve kültürsüzleştirme (deculturization) fikirlerinden aldıklarını savunan ve bu konuyu inceleyen önemli bir araştırmacıdır³. Fleischmann, ayrıca Amerikalı Protestan kadın misyonerlerin Osmanlı Suriye'sinde "Orta Doğu'daki kadın kimliğinin ev içi boyutunu" modernleştirmekten de sorumlu olduğunu ileri sürmekteydi⁴. Çalışmaları, orta sınıf kentli Filistinli kadınlar arasındaki tarihi, sosyal ve eğitimsel gelişimi kapsayan Fleischmann'ın, Filistin topraklarındaki İngiliz Mandası döneminde Filistinli kadınların modernleşme hareketi üzerine yaptığı dönüm noktası niteliğindeki çalışması, Filistinli kadınlar hakkında daha fazla akademik araştırmanın yapılmaya başlamasının öncülüğünü oluşturması açısından da ümit vericidir⁵.

Ramallah'taki Amerikan Quaker Misyonu da az araştırılmış bir konudur. Filistin Ramallah'taki Amerikan Quaker misyonuna bağlı bir kurum olan Arkadaşlar Kız Okulu (Friends Girls School)'nun eski öğrencilerinden biri olan Anisa Ma'luf tarafından Arapça yazılmış öncü bir ilk elden kayıt, Amerikan Quaker misyonunun Ramallah'taki 1889'daki kuruluşundan 1939'a kadar, misyonun tarihsel gelişimi hakkında bilgi sunar⁶. Diğer taraftan Nancy

² L. A. Flemming, "New Models, New Roles: U. S. Presbyterian Women Missionaries and Social Change in North India, 1870-1910," in *Women's Work or Women Missionaries and Social Change in Asia*, ed. L. A. Flemming (Colorado: Westview Press, 1989).

³ Ellen Fleischmann, "The Impact of American Protestant Mission in Lebanon on the Construction of Female Identity, 1860-1950," *Islam and Christian-Muslim Relations* 13 (2002): 411

⁴ Ellen Fleischmann, "Our Muslim Sisters: Women in Greater Syria in the Eyes of American Protestant Missionary Women," *Islam and Christian-Muslim Relations* 9 (1998): 319.

⁵ Ellen Fleischmann, *The Nation and its "New" Women: The Palestinian Women's Movement 1920-1948* (Berkeley: University of California Press, 2003).

⁶ Anisa Ma'luf, *Mu'asasat al-Asdeqa'al-Amrecan fi Falasteen men Sanat 1869-1939/ The Society of the American Friends in Palestine, from year 1869-1939* (Egypt: The Modern Press, 1939).

McDowell ve Christina Jones gibi misyonerler ise anularını kaleme alarak Filistin'deki hizmet yıllarına ilişkin kaynaklar meydana getirmişlerdi⁷. Amerikan Quaker misyonunun Filistin'deki tarihsel gelişimi hakkında bilgi sunan bu tür anılar, hem Amerikan Quaker misyoner örgütünün Ramallah'taki örgütlenişine hem de Filistinli öğrencilerin ve yerel kültürün misyoner algılarının nasıl şekillendiği konusunda ipuçları vermektedir. Bu konu hakkında bilgi veren başka bir kaynak ise Jamal Adawi'nin İbranice kaleme aldığı doktora tezidir. Adawi, tezinde Quaker misyonunun Ramallah'taki önemli bir diğer kurumu olan Arkadaşlar Erkek Okulu (Friends Boys School) adlı kurumu incelemektedir. Her ne kadar tezin konusu bu kurumun tarihsel gelişimi olsa da tezde üzerinde durulan bir diğer konu ise bu kurumdan mezun olan öğrencilerin mezuniyet sonrası nasıl bir kariyer hayatı içerisinde yer aldıklarının takibinin yapılmasıdır⁸. Bu tür çalışmalar Amerika'nın Filistin bölgesi ile veya Ortadoğu ile geliştirdiği ilişkinin nasıl bir tarihsel süreç içerisinde vuku bulduğuna açıklık getirmek için oldukça faydalı olmasının yanında halen Amerika'nın bölge ile kurduğu temasın erken döneminin ne şekilde gerçekteştiği konusunda daha fazla araştırmaya da ihtiyaç duyulmaktadır.

3. Ramallah'taki Amerikan Misyonu

Amerikalı Protestan misyonerlerin Filistin'de koloniler veya misyonlar kurma girişimleri, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Evanjelik dini canlanmaların bir sonucu olarak on dokuzuncu yüzyılın başlarında başladı. Bu girişimler çoğunlukla başarısız olmakla birlikte, Filistin'in Amerikalı bu farklı dini grupların tasavvurlarında taşıdığı anlamın da açık bir göstergesidir. New England Quakerlarının 1860'ların sonlarında gelip Filistin'in Hıristiyan kasabası Ramallah'ta bir misyon kurmaları, Filistin'de Amerikan varlığının oluşum sürecinde, misyonerlik faaliyetlerine geçiş aşamasıydı. Amerikan Quakerların Ramallah Misyonu, eğitime ağırlık vermeleri ve değişen koşullara uyum sağlamaları nedeniyle Filistin'de günümüze kadar ulaşan tek Amerikan misyoner çabasıdır. Ramallah'taki Amerikan Quaker misyonerlerinin, misyonerlik stratejilerini doğrudan

⁷ Nancy Parker McDowell, *Notes from Ramallah*, 1939 (Richmond, Indiana: Friends United Press, 2002); Lois Harned Jordan, *Ramallah Teacher: The Life of Mildred White, Quaker Missionary* (Richmond, Indiana: Print Press, 1995); Christina H. Jones, *Friends in Palestine* (Richmond Indiana: Friends United Press, 1981). *The Untempered Wind: Forty Years in Palestine* (London: Longman Group, 1975).

⁸ Jamal Adawi, "The Activities of the American Quakers in Palestine, 1869-1948" (Ph.D. diss., The University of Haifa, 2001).

Protestanlaştırma'dan dolayı yollardan Protestanlaştırma'ya değiştirmedeki esneklikleri, hayatta kalmalarına büyük ölçüde katkıda bulunmuştur.

Ramallah'ın nüfusunun çoğu 1856'dan önce Rum Ortodoks'tu. 1856'da Roma Katolik Kilisesi, Ramallah'ta bir erkek okulu açtı. Bu okulun açılışını 1873 yılında yine Katolikler tarafından açılan Aziz Yusuf'un Kızlarının Kız Kardeşleri (Sisters of St. Joseph Girls' School) adlı okul izledi. 1904'te ise Ramallah'ın nüfusu dört bine ulaştı⁹. Ramallah'taki Amerikan Quaker Misyonu, 1869'da Filistin'de misyonerlik faaliyetleri için keşiflerine başlayan Quaker çifti Eli ve Sybil Jones Maine'in bir girişimi olarak başlamıştı. Filistin bölgesinde misyonerlik faaliyetinde bulunmakta olan başka bir Quaker grubu olan İngiliz Quakerları, Falmouth'tan Alfred Lloyd Fox ve Edinburgh'dan Ellen Clare Miller, Londra'daki Quakerların Yıllık Dostlar Toplantısı (Yearly Meeting of Friends)'nın izniyle onlara katıldı¹⁰. İronik olarak, ne İngiliz Quakerları ne de Amerikalı Jones'lar, Ramallah'ta bir misyon kurmayı planlamışlardı. Ancak ziyaretlerinin sonunda bir misyon oluşturmaya ve bunu Hışmeh (Hishmeh) adındaki yerli rehberlerine emanet etmeye karar vermişlerdi¹¹. Ancak, New England'daki Amerikan Dostları (American Friends in New England), Ramallah misyonunun tüm sorumluluğunu üstlenmeye henüz hazır değildi, ancak İngiliz Quakerların, Ramallah ve Brummana (Lübnan'da) misyonlarını manevi ve finansal olarak desteklemeleri, Amerikalı Quaker misyonerlerine oldukça yardımcı olmuştu. İngiliz Quakerları 1889'a kadar her iki görevi de üstlendi. Aynı yıl, Amerikalı

⁹ Abraheem Nyruz, Ramallah, Goghrapia, Tarikh, Hadara/ *Ramallah: Geography, History, Civilization* (Ramallah, Shurouq, 2004),187; Naseeb Shaheen, *A Pictorial History of Ramallah* (Beirut: Arab Institute for Research and Publishing, 1992), 11-31.

¹⁰ Ellen Clare Miller, *Eastern Sketches: Notes of Scenery, Schools, and Tent Life in Syria and Palestine* (Edinburgh: William Oliphant and Company, 1871), 3; Mustafa Murad Dabbagh, *Biladuna Filasteen: Fi Dyar Beit Al-Muqdas*, vol. 8 (Beirut: Dar al-Talyah Litybaha wa al Nashr, 1974), 235, 236. Ayrıca bakınız, Yusuf Jerjus Qudura, *Ramallah History*, 238-239; Emile Sahliyah, *In Search of Leadership: West Bank Politics Since 1967* (Washington D.C.: The Brookings Institution, 1988), 11.

¹¹ Christina H. Jones, *American Friends in World Missions*, 8-10; Rufus Matthew Jones, *Eli and Sybil Jones: their life and work* (Philadelphia: Porter & Coates, 1889), 193, Eli ve Sybil Filistin'deki turlarını bitirdikten sonra Lübnan Dağı'na gittiler ve Jiffna, Nablus, Sebastia, Nasıra ve Şam dâhil olmak üzere çeşitli köy ve şehirlerde bir hafta geçirdiler. Brummana'daki İngiliz misyonunda biraz zaman geçirdikten sonra New England'a geri döndüler. On beş yaşındaki "yerli" bir kız olan Mariam Karam, Sybil'den kızlar için bir okul açmasını istedi ve bu da çiftin tekrar seçeneklerini düşünmesini sağladı. Karam biraz İngilizce konuşuyordu ve kendisi Kudüs'teki Alman Diyakoz Okulu'nda okumuştu. Onlara açacakları okulda öğretmen olmayı teklif etti. Amerikalı çift, kurulacak olan okulun sonradan müdürü olacak Hışmeh'e güvenerek ona bir miktar para emanet ettiler. Kısa bir süre sonra Ramallah'ın farklı bölgelerinde dört günlük süreli okullar açıldı. Bunlardan biri olan Umut Okulu'na Ağustos 1869'de yirmi kız katılmıştı. 1873 yılına gelindiğinde dört okulda elli kız vardı. Açıkça görülüyor ki, Hışmeh adlı Filistinli on yedi yıl boyunca okulları yönetti.

New England Quakers'ın Ramallah Misyonu, Ramallah misyonunun tüm sorumluluğunu üstlenmeyi kabul etti ve ardından kızlar için ilk yatılı okul olan Kızların Eğitim Evi (Girls's Training Home) adlı okulu açtılar¹². Kızların Eğitim Evi (Girls's Training Home) kısaca GTH'nin açılışından bu yana, Amerikalı Quaker misyoner kadınları bu okulda çalışmak için Ramallah'a gelmeye başladılar ve dolayısıyla Filistinliler ile de karşılaştılar. Bu durum, İngiliz Quakerların Ramallah misyonunu desteklemeyi bıraktığı anlamına gelmez, çünkü bu dönemde Amerikalı meslektaşlarıyla halen aynı vizyonu paylaşmaktaydılar. Örneğin, 1889'un sonlarında Ramallah'a gelen İngilizce öğretmeni Henrietta Johnston, Filistinli kızları ideal Hıristiyan eşlere ve annelere dönüştürme misyonuna inanan bir Evanjelikti¹³.

Misyoner kadınlar ve Filistinliler arasındaki etkileşimin bu ilk aşamasında, bu iki grup arasındaki ilişkiyi misyonerlerin yerel halk üzerinde net bir patronaj tavrı karakterize etmekteydi. Misyoner kadın Quakerlar, misyonlarını ilkel Filistinli kadınları yüceltmek olarak adlandırmaktaydılar. Amerikalı kadın Quaker misyonerler kendilerini adeta ırksal ve kültürel olarak aşağılık denizi içinde üstün bir ilerici ideolojiye sahip kurtarıcılar olarak görmekteydiler. Sosyal Darwinizm, misyonerlerin diğer ırklara karşı üstünlükleri konusundaki görüşlerinde, dönemin ilgili öjeni inançlarında olduğu gibi önemli bir rol oynamıřtı¹⁴. Bu öz-yönelimli söylemin inşası, misyoner kadınların öz-değer duygularını geliştirmelerini ve talihsiz "öteki"yi kurtarma ve medenileştirme hedeflerini misyonerlik coşkusuyla gerçekleştirmelerini saęladı¹⁵. Böylelikle kadın Quaker misyonerleri, Filistinli kadınları Amerikan orta sınıf kadınlık standardına göre deęerlendirdiler¹⁶. Bu durum misyonerleri genellikle Filistinli kadınları yetersiz eşler, anneler ve kızlar olarak görmelerine ve Arap kültürünü de genellikle kadınlara karşı geri

¹² "Religious Life in Our Mission Field," Excerpts from the Minutes and Proceedings of the Yearly Meeting of Friends (Richmond, Indiana, AFBFM, 1948), 165; Christina Jones, *American Friends in World Missions*, 9, 10. GTH (Girls Training Home), Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra FGS (Friends Girls School) olarak yeniden adlandırıldı.

¹³ "Notes," *Ramallah Messenger* 3 (1906): 7-8.

¹⁴ Sosyal Darwinizm hakkında daha fazla bilgi için bkz. Richard Hofstadter, *Social Darwinism in American Thought, 1860-1915* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1944); Robert C. Bannister, *Social Darwinism: Science and Myth in Anglo-American Social Thought* (Philadelphia: Temple University Press, 1979).

¹⁵ Bu "öteki"yi uygarlaştırma kavramı hakkında daha fazla bilgi için bkz. Samir Khalaf, *Cultural Resistance: Global and Local Encounters in the Middle East* (London: Saqi Books, 2001), 116-127.

¹⁶ Daha fazla bilgi için bkz. Frances Cogan, *All- Jerusalem Quarterly* 50 [63] *American Girl: The Ideal of Real Womanhood in Mid-Nineteenth Century America* (Athens, Georgia: University of Georgia Press, 1989).

ve baskıcı olarak nitelendirmelerine yol açtı¹⁷. Quaker kadın misyonerler, bölgedeki diğer yerel kadınların aşağılanmış konumlarını tanımlarken, Filistinli kadınlar ile kendileri arasında sosyal ve kültürel bir mesafe koyup, aynı zamanda kendilerini de eğitimci ve dindar Hıristiyanlar olarak niteleyerek bölgedeki varlıklarını haklı kılmaktaydılar.

Resim 4. Ramallah Korosu. Friendly Flashes Newsletter, Eylül 1941.

19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında, Quaker misyonerlerinin Filistin hakkındaki tek bilgisi İncil'den veya bölgeyi ziyaret etmiş olan daha önceki misyonerlerin ve gezginlerin yazılarından ibaretti. Özellikle Filistin topraklarını ziyaret etmiş olan önceki misyonerlerin yazımında, Filistinli kadınların durumu en olumsuz şekilde tasvir ediliyordu. Aşağıdaki pasaj, erkek misyonerlerin 19. yüzyılın başlarında ve ortalarında Filistinli kadınlar hakkında sahip oldukları izlenimi yansıtmakla birlikte, daha sonra Ramallah'taki Quaker kadın misyonerlerinin de bu izlenimi miras alacakları ve buna göre hareket edecekleri yönünde ipuçları vermektedir. "American Board of Commissioners for Foreign Missions" tarafından aylık olarak yayınlanan "Misyoner Herald" adlı dergi, 1836'da Filistin bölgesini ziyaret eden ilk iki Amerikan misyonerinin izlenimlerini şöyle aktarıyor:

Bir kadının asla yemek yerken, yürürken veya kocasıyla birlikte görülmemesinin bu ülkenin bir âdeti olduğunu söylüyorlar. Kadın dışarıya çıktığı zaman, kendini büyük beyaz bir çarşafa sarmalı ve bir hayalet gibi görünmelidir; kadınlar, Filistin'in tamamında köleler ve karakterleri, genellikle bu tür bir bozulmanın ürünü olan çocuksu cehalet, aptalca boş inanç, küstahlık ve bayağılığın iğrenç bileşimidir. Bu

¹⁷ Bu, misyoner haber bülteni Ramallah Messenger, aylık Friends Missionary Advocate dergisi gibi süreli yayınlarda ve Rosa Lee, Alice Jones, Etta Johnson ve Ruth Murray gibi misyonerlerin yazıları incelendiğinde açıkça görülmektedir.

nedenle kadın okulları vazgeçilmezdir. Onları başlarında ağır odun yükleriyle ve zayıf vücutlarının kaldıracabileceğinden daha fazla ağır yükler altında bükülmüş halde görmek bizi derinden etkiliyordu¹⁸.

Yukarıdaki pasajda da görüldüğü gibi, misyonerler Filistinli kadınların çocuksu ve alçaltılmış hallerine acıyorlardı. Quaker kadın misyonerleri, ayrıca Filistinli kadınların giymekte oldukları kıyafetlerin sahip olduğu özellikleri kültürel ayırt edici ya da gruplayıcı bir işaret olarak kullandılar. Misyonerler, Filistinli kadınların giyim tarzlarını “modası geçmiş ve modası geçmiş olmaktan daha fazlası” olarak değerlendirdiler. Filistinli kadınları “kendini büyük beyaz bir kâğıda saran” ifadesi ile nitelendiren Quaker kadın misyonerler, bu şekilde bir söylem geliştirmiş olarak yerel kadın figürünü görememelerinin hayal kırıklığını yansıtıyorlardı. Bu dönemde Batılılar tipik olarak, yabancılar için tabu olarak görülen “Doğu”daki kadınlar hakkında, daha fazla bilgi edinmek istemekteydiler¹⁹. Güçlü bir şekilde tutulan ve uygulanan Filistin geleneğinde kadının özel konumu, bölgeyi ziyaret eden erken dönem erkek misyonerleri, yerel kadınlar arasında misyonerlik faaliyeti yürütmeyi ve bu alanda bilgi üretmeyi men etti. Bunun sonucunda Filistinli kadınlar hakkında bilgi eksikliği, Batı’nın onları gizemli, egzotik ve ezilmiş olarak algılamasına yol açtı.

Ramallah Misyonu’ndaki kadın Quaker misyonerlerin yazıları, Filistin bölgesini ziyaret eden bu erken dönem erkek misyonerlerin dilini yansıtıyordu. Ramallah’a vardıktan kısa bir süre sonra, Quaker kadınları Arap yardımcılarını kocalarının kölesi ve “cehalet, batıl inanç ve günahın gölgesinde kalmış” olarak tasvir ettiler. Dahası, Amerikan Dostları ya da diğer bir ifadeyle Quaker misyonerleri, Ramallah’ta misyonlarını kurana kadar Ramallah halkını “ilkel ve karanlıkta yaşıyor” olarak gördüler. Ramallah Kasabası, çocuklarının “kalpleri ve zihinleri”, bu okulda “birlikte eğitildikçe” zenginleřti²⁰. Amerikan Quaker kadın misyonerleri, kadınların genel olarak aşağılanması ve Filistin toplumunun medeni olmayan ve egzotik doğası bağlamında, Ramallah’ta bir kız okulu açmanın ana nedeninin “Filistin’in kadınlarını eğitmek ve onların kadınlığını yükseltmek” olduğunu anladılar. Misyoner Rosa Lee daha da ileri gitti ve Quakerların “kadınları cehalet ve aşağılama içinde tutulursa bir ulus için pek umut olmadığını çoktan fark

¹⁸ Kamal Salibi and Yusuf K. Khoury, ed., *The Missionary Herald: Reports from Ottoman Syria 1847-1860*, vol. 3 (Amman, Jordan: Royal Institute for Inter-Faith Studies, 1995), 31-32.

¹⁸ Edward Said, *Orientalism* (London: Phaidon Press, 1992).

¹⁹ Edward Said, *Orientalism* (London: Phaidon Press, 1992).

²⁰ “A Story,” *Ramallah Messenger* 7 (1910): 7; Etta H. Johnston, “Eli and Sybil Jones Mission,” *Report of the Missionary Work of Friends in the “Land of the Bible.”* (Lynn, Mass: t.P. Nichols, 1892)

ettiklerini" kabul etti²¹. Başka bir Quaker misyoneri olan Etta Johnson, 1892'de Quaker eğitiminin bir sonucu olarak "Eğitim Evi'ndeki yirmi kız çocuğunun eğitimlerinde, ev işlerinde, örgü ve dikişte mükemmel ilerleme kaydettiğini" açıkladı²².

Resim 5. Annie Carter, 1929-1932, 1935-1941 yıllarında FGS'de ders verdi. 1963-1966 yılları arasında da FGS müdürü olarak görev yaptı. Bu resim, American Friends Board of Foreign Missions tarafından Şubat 1942'de yayınlanan Friendly Flashes adlı aylık bir bültenden alınmıştır.

Resim 6. FGS kızları ile Eva Marshal, 1928. Joy Hilden'in arşivinden.

Bu süreçte eğitim, Filistinli kadınların kurtuluşunun anahtarı olarak görülüyordu. Misyonerlerin, Filistinli kadınların bozulmuş hayat koşullarına ilişkin görüşleri, *Ramallah Messenger* ve *Friends Missionary Advocate* gibi süreli yayınlar aracılığıyla Amerikalı okuyucularla ilişkilendirildi. Bu süreli yayınlarda yer alan yazılar, misyonerlerin kendileriyle Filistinliler arasında vurgulamaya çalıştıkları kültürel farklılıkları ortaya çıkardı. Ramallah

²¹ Lee, "The Story of Ramallah Mission," in *Holy Land Missions and Missionaries*, ed. Moshe Davis (New York: arno Press, 1977) 10, 14.

²² Etta H. Johnston, "Eli and Sybil Jones Mission," 9.

halkının, Hristiyan olmalarına rağmen, yüzyıllardır Müslüman yönetimi altında yaşadıkları için manevi ve kültürel olarak rezil bir durumda olduklarını da ısrar ettiler. Bu nedenle, Quakerların eğitim ve dini girişimleri kendilerince haklı ve gerekliydi. Dahası, Ramallah'taki birinci nesil Quaker kadın misyonerler, Filistinli kadınların ev işlerini yapma biçimlerini ve ev içi alandaki erkeklerle ilişkilerini onaylamadılar. Misyonerler, çamaşır yıkamak, pınardan evlerine su taşımak, buğday öğütmek ve bir evin günlük işleyişiyle ilgili diğer işleri yapmak gibi zor işlerin, Filistinli kadınları kocalarının hizmetçisi yaptığını varsaydılar. Bu nedenle, Quakerlar bu tür çalışmayı bir tür ev içi baskı olarak gördüler²³. Arap kadınlarını güçsüz kurbanlar olarak gören Quaker kadın misyonerleri, Arap erkeklerini de genel olarak karılarını pek sevmediğini düşündüler. Örneğin, Kızların Eğitim Evi (Girls Training Home) adlı veya kısa adı GTH olan okulda misyoner bir öğretmen olan Alice Jones, 1906'da Ramallah'a, geldiğinde karşılaştığı bir manzarada şöyle bir yorumda bulunmuştu; "Bir gün küçük ev kadını çamaşır yıkarken gördüm, çok küçüktü ve muhtemelen on iki ya da on dört yaşından büyük değildi. Onu (kocasını) satın alan, muhtemelen onu hiç sevmeyen ve muhtemelen asla sevemeyeceği adam için zorlu bir hayatı kabullenmişti²⁴." Jones, tanımadığı veya konuşmadığı bir kadına bakarak, kadının kocasının onu sevmediğini hemen anladığını varsaydığı için, bu tür yorumların oluşmasında misyonerlerde mevcut olan Batı'nın kültürel üstünlüğü duygusu oldukça açıktır²⁵. GTH'deki bir başka Quaker misyoneri Ruth S. Murray ise evli bir kadının "bir sevgili veya eş değil, evdeki angarya için; asla refakatçi olarak değil, sadece kocalarının hizmetkârları ve oğulları tarafından hor görülen biri" olduğundan bahsetmiştir. Bu durum, kadınların "büyük ölçüde bizim (misyonumuzun) sempati ve yardımımıza başvurmasını" sağladı²⁶ demiştir. Murray ayrıca okuyucularına değişimin gerçekleştiğini ve kadınların gerçek konumunun anlaşılmaya başlandığı konusunda umut verdi. Murray, "Babalar kızları için okullarımızda yer istiyorlar ve gün ağarıyor" diye haykırdı²⁷. Ancak Murray ve Quaker arkadaşları, özellikle kadınları

²³ İronik olarak, yirminci yüzyılın başlarında kadınların çalışmasını bir tür toplumsal baskı olarak gören Alice Jones, 1920'lerde bu işleri olumlu olarak görecekti. Köy kadınlarının pınarlardan su getirme, ateş için çalı toplama, tarlada erkeğine yardım etme gibi açık hava işleriyle uğraşmaları, bu kadınların aktif ve olumlu olarak katıldıkları köy yaşam tarzının bir parçasıydı.

²⁴ Alice Jones, "Letter to the American Friends," *Ramallah Messenger* 4 (1907), 6.

²⁵ Alice Jones, 1906'da Ramallah'a gitmeden önce Arapça öğrendi, ancak raporunda o dilde yeterliliğine dair hiçbir belirti yoktu.

²⁶ Ruth Murray, *Friends Mission at Ramallah, Palestine* (Friends School, Ramallah, Palestine, 1890), Friends Historical Library, Swarthmore College, 8.

²⁷ Ruth S. Murray, "Palestine," *Friends Missionary Advocate* 7 (1891): 67.

ilgilendiren Ramallah'taki Filistinlilerin kültürel uygulamalarını temelden yanlış yorumlamışlardı. Bununla birlikte, Filistin'deki İngiliz yönetimi sırasında (1917-1948) Filistinliler arasında onlarca yıl çalıştıktan sonra, Amerikalı kadın misyonerlerin Filistinlilere ve kültürlerine ilişkin görüşlerini değiştirdiği ortaya çıktı. Misyonerlerin algısındaki bu değişiklik, Amerikalı misyonerlerin öğrencilerinin kültür ve geleneklerinin yönlerini tanıdığı ve her iki grubun buluşabileceği bir orta yol oluşturma sürecinin bir parçası olarak kendini gösterdi. Hem Filistin hem de Amerika'daki sayısız kültürel ve sosyal gelişme bu eğilimi de teşvik etti.

İngiliz yönetimi sırasında Amerikan misyonerlerinin Ramallah'taki eğitimsel ve sosyal mesajlarının da Amerikan toplumunda kadınların rolleri ve statüsüne ilişkin gelişmelerden etkilendiğini belirtmek önemlidir. "Yeni kadın" kavramı, 19. yüzyılın sonlarında Amerikan toplumunda yaygınlaştı ve artan sayıda orta sınıf kadın kolejlere ve üniversitelere girdi ve daha fazla kamusal rol üstlenmeye başladı²⁸. FGS (Arkadaşların Kız Okulu, Friends Girls School)'deki Amerikalı öğretmenler bu ortamın ürünüydü. Örneğin, Eva Rae Marshal aktif bir şekilde kadınların oy hakkını savunan biriydi. Marshal, 1917'de mezun olduğu William Penn Koleji'nde düzenlenmesine yardım ettiği *Kadınlara Oy Hakkı Birliği*'nde sekreter olarak görev yaptı. Bu kültürel dönüşümlerin ve Quaker eğitim programının, yeni standartları karşılayacak şekilde değiştirilmesinin bir parçası olarak, yeni Friends Girls School'un müfredatı öğrencileri, özellikle de kariyer veya yükseköğrenime devam etme olasılığı daha yüksek olan şehirli kızları etkilemek için iyi donanımlı bir hale geldi²⁹.

Filistinli kadınların yeni sosyal rolleri, onların iyi anneler ve eşler olarak temel rollerini yaymaya devam etseler bile, misyonerleri gündemlerini ayarlamaya ve genişletmeye yönlendirdi. Filistinli kadınlar için mesleklere erişim, özellikle öğretmenlik gibi, (kadınların algıladıkları verici ve sevecen doğasıyla çelişmeyecek) işlerde, teşvik edildi. Bu tür bir çalışma, "kadınların ayrı kadın ortamlarında diğer kadınlarla çalışması yoluyla toplumsal cinsiyet

²⁸ Lynn Duménil, *The Modern Temper: American Culture and Society in the 1920s* (New York: Hill and Wang, 1995), 100.

²⁹ Najla Cook, personal interview, July 27, 2006; Aida Audi, personal interview, July 28, 2006. Yazarın gördüğü eski öğrencilerin çoğu, Arkadaşlar Kız Okulu öğrencilerinin çoğunun şehirlerden ve varlıklı ailelerden geldiğini vurguladı. Köylerden gelen kız öğrenci sayısı azdı. Bunun nedeni, Friends okullarının öğrenim ücretinin artması ve tipik olarak şehirli kızların daha iyi bir mali durumda olmalarıydı. Amerikan Dostları (Quakers) tarafından sağlanan burs parasıyla Arkadaş Kız Okulu'na çok az köy kızı öğrenim görmekteydi.

ayrımını" sürdüren Filistin'in kültürel ve dini normlarına da uygundu³⁰. Amerikalı misyonerler, eğitimin artan genişlemesi, medya (filmler, gazeteler, dergiler) ve İngiliz Mandasının ilk döneminden bu yana meydana gelen yerel bir eğitimi sınıfın ortaya çıkması dâhil olmak üzere sosyal ve kültürel değişikliklere yanıt verdiler. Bu dönüşümler Filistinli kadınlara artan sosyal ve kültürel seçenekler sunuyordu. Bu değişikliklerin matrisinde, kadın dergilerinin, filmlerinin ve diğer kültürel eğlence biçimlerinin mevcudiyeti yoluyla, kadınların rolleri ve dünyaya ilişkin kavrayışları da değişti. Misyonerler, Ramallah'taki misyonda Filistinlilerle etkileşim içinde uzun bir süre geçirdikleri için Filistin kültürüne kendi terimleriyle bakmaya başladılar. Kendi dini ilgileri, Filistin'e, Filistin kültürünün anlamına daha fazla duyarlılık kazandıran İncil'deki bir manzara olarak bakmalarına da neden oldu.

4. Orta yolu bulma çabası

Amerikalı Quaker misyonerlerinin Filistinliler ile ortak bir paydada buluşma veya her iki grup için orta yolu oluşturma yeteneği, Kutsal Toprakları yeniden keşfetme hareketinin ardından mümkün oldu. Bu hareket, Kutsal Kitap için daha eksiksiz tarihsel bir bağlam oluşturmakla ilgilenen ve İsa'nın yaşamı ve zamanları hakkında arkeolojik ve arşiv çalışmalara girişen bir grup Kutsal Kitap bilgini tarafından yönetilmekteydi. Filistin bölgesindeki Kutsal Topraklara olan ilgi, Amerika Birleşik Devletleri'nde popüler olan romantik anlatılar ve İncil hikyeleri tarafından da krklenmiřti³¹. Bu durum birçok entelektüel arasında, İsa'nın hayatı ve zamanları ve özellikle de Mukaddes Kitabın zamanı hakkında genel bir merak yarattı³². Tüm misyonerler, derin İncil ya da tarih bilgileri değildi,

³⁰ Nagat el-Sanabary, "Women and the Nursing Profession in Saudi Arabia," in *Arab Women between Defiance and Restraint*. ed., Suha Sabbagh (New York: olive Branch Press, 1996), 74.

³¹ Bu popüler romanlara bir rnek, Lew Wallace, *Ben Hur: A Tale of the Christ* (New York: Harper & Brothers, 1880).

³² Beshara B. Doumani, "Rediscovering Ottoman Palestine: Writing into History," *Journal of Palestine Studies* 21 (1992): 7-8; Anthony o'Mahony, "the Christian Communities of Jerusalem and the Holy land: a Historical and Political Survey," in *The Christian Communities of Jerusalem and the Holy Land: Studies in History, Religion and Politics* (Cardiff: University of Wales Press, 2003), 9. Ayrıca bkz. Nancy I. Stockdale, "Gender and Colonialism in Palestine 1800- 1984: Encounters among English Arab and Jewish Women," (Ph.D. diss., University of California, Santa Barbara, 2000), 56. Stockdale, İngiliz gezginlerin ve misyoner yazımın, ağdaş Filistin nfusunu İncil zamanlarına yerleştirdiğini vurgulamaktaydı. Bu, İngilizlerin Filistin'i kontrol edebilecekleri tanıdık bir yer olarak hayal etmelerine yardımcı oldu. Ayrıca bkz. Lester Groves Pittman, "Zion as Place and Past, an American Myth: Ottoman Palestine in the American Mind Perceived through Protestant Consciousness and Experience," (Ph.D. diss., George Washington University,

ancak birçoğu Filistin topraklarını Batılı önyargıların prizmasından ziyade "kendi şartlarına göre" merak etmeye başlamıştı. Misyonerlerin görüş ve anlatımlarında Kutsal Topraklara ve onun yerel halkına duyulan romantizm artmıştı. Bu misyonerlerden biri olan Quaker misyoneri Eva Marshall, ailesine "Yakın Doğu'nun tarihi ve atmosferi hakkında bilgi edinmeye ve okumaya çalıştığını" yazdı. Ayrıca "Filistin'in Mukaddes Kitap ve Eski Ahit ile bağlantısından dolayı bu bölgeye duyulan romantizmin çok fazla olduğunu ve bölge ile ilgili olan hikâyelerin heyecan verdiğini" dile getirdi³³. Başka bir Quaker öğretmeni olan Mary Minnick, Indiana, Richmond'daki *American Friends Board of Foreign Missions*'a (AFBFM) İsa'nın seyahat ettiği bölgelerden geçeceği "Kutsal Topraklar'da çalışma deneyiminin "nefesimi kesmesine" neden olduğunu bildirdi³⁴. Diğer misyoner kadınların anlatıları, acıma ile gerçek bir hayranlığın karışımıydı. "Yerliler (Filistin yerel halkı)" hala moderniteden etkilenmemişti, sanki tarihin bir zamanında takılıp kalmışlardı, işte bu durum Quaker kadın misyonerlerinin yerel halka acıma ve hayranlık duygularını besleyen önemli bir nedendi. Örneğin, FGS (Friends Girls School) Quaker öğretmeni Nancy Parker McDowell, Hayfa'dan Ramallah'a yaptığı bir geziyi anlatarak, "Deve kervanları ve yüklü eşekler, arabalardan daha yaygındır. İnsanların çoğu tıpkı İncil'deki gibi giyiniyor, aynı evlerde ve aynı şekilde yaşıyor." McDowell, Filistin'in "Doğu atmosferini" tanımlamaya devam etti ve burada Filistinlilerin "güzel işlemeli elbise ve baş şalları içinde, başlarında kocaman testiler veya sepetlerle dolaştığını" gözlemledi³⁵. Dahası, Quaker misyonerleri modern Filistinli kadınların misafirperverliğini ve giyimini İsa'nın annesi Meryem'in kültürünün bir devamı olarak anladılar. Bir başka örnek vermek gerekirse yine bir FGS öğretmeni olan Sara Hadley, öğrencilerinden birinin annesinin görünüşünü ve misafirperverliğini "yerli kıyafeti" ile "güzel" olarak yorumladı ve onun iki bin yıl önceki "Nasıralı Mary'nin olacağı türden bir ev

1984), vi, 195; Robert t. Handy. *The Holy Land in the American Protestant Life 1800- 1948: A Documentary History*, (New York: arno Press, 1981), 143.

³³ Marshal Letter to her family, (November 4, 1928). Joy Hilden Personal Collection. Bu mektuplar, Eva Rae Marshall'ın 1927-1928 yılları arasında FGS ve Friends Boys School'da Filistin'deki hizmeti sırasında yazılmıştır. Eva Marshall, Ramallah Misyonu'ndaki ilk yılında FGS'de öğretmen olarak çalıştı. Ertesi yıl Friends Boys Okulu'na taşındı. Halil Totah'ın ilk eşinin ölümünden sonra 1928'de onunla evlendi ve 1944'e kadar Ramallah'ta kaldı.

³⁴ Mary Minnick Personal Report to the AFBFM, Part of Mary Minnick Scrapbook, Lily library, Earlham College, Richmond, Indiana.

³⁵ Nancy Parker McDowell, *Notes from Jerusalem 1908: In the household of the Ottoman Governor Ramallah, 1939* (Richmond, indiana: Friends United Press, 2002), 9-20.

sahibesi" olduğunu syledi³⁶. Filistin topraklarını ziyaret eden ikinci nesil Quaker misyonerleri, bölgeyi ziyaret eden ilk nesil misyonerlerin insanların ilkelliğini ve iyileştirilmesi ve modernize edilmesi gereken geleneklerini vurgulayan açıklamalarının aksine, yerel kadın kıyafetlerini ve misafirperverliğini İncil bağlamına yerleştirdiklerinde yerel halkı takdir eden bir tavır takındılar.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra misyonerler daha hazırlıklydılar ve Filistin geleneklerine dair gerçek bir anlayış geliştirebildiler. Bu durum, misyoner kadınların geçmişine, eğitim ve öğretimine bağlanabilir. Eva Marshal gibi misyonerler, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kadınların daha profesyonel bir eğitim, sosyal reformlar ve kadınların oy hakkını savunanların hareketiyle meşgul olduğu bir zamanda Filistin topraklarına geldi³⁷. Sosyal etkinliklere katılmak ve yerel halkla iletişim kurmak, misyonerlerin doğrudan bilgi kaynağı haline geldi ve yerel halka karşı tutumlarını değiştirmeye katkıda bulundu. Başka bir örnek vermek gerekirse, Eva Marshall, Filistin kıyı kenti Yafa'daki ilk gününde yerel bir düğünde deneyimlerini anlatırken, bir Rum Ortodoks törenine tanık olduktan sonra, "İncil topraklarının görgü ve gelenekleri" hakkında çok Őey öğrendiğini ve Filistin'deki deneyiminin "bu renkli gelenekleri öğrenmenin kapsayacağı uzun yılların sadece başlangıcı olduğunu, bildirdi³⁸. Bu rnekler, Amerikan Quaker misyonerlerinin Filistin'in "romantik" kültürünün ve atmosferinin yeniden keşfini benimsemeye başladıklarını ve Filistinlilerle doğrudan etkileşim yoluyla öğrenmeye hazır olduklarını gsteriyordu³⁹. Her iki kuşaktan misyonerler, Amerikan ve Arap kültürleri arasındaki farklılıkları vurgulayarak Filistin gelenek ve göreneklerini yazarken, Birinci Dünya Savaşı sonrası kadın misyonerler, Arap kültürünün zamansızlığını vurgulayarak, hayranlık uyandıran özelliklere de dikkat çekti. Yerli kültürün ilkelliğini betimleyen daha önceki anlatımlarda kullanılan sözcükler, önemli ölçüde değiştirildi.

³⁶ Hadley to family and Friends, (August 24, 1947), 2. at a fund-raising party for the Ramallah Mission, sponsored by the American Consul's wife, Mrs. Heizer, the same impression of Mary the good hostess was staged. the Mission sent a group of FGS students to Jerusalem to serve the mainly British and American guests tea in their traditional costumes. Marshal described them as "very picturesque." Marshal to her family, (February 21, 1928).

³⁷ Eva Rae Marshal's Autobiography, unpublished, in the possession of Joy Hilden Eva Rae, Marshal's daughter, 23. 25.

³⁸ Eva Rae Marshal autobiography, 37.

³⁹ Sara Hadley letter, (June 16, 1946), 5; Jordan, *Ramallah Teacher*, 109.

Resim 7. İlk FGS öğrencileriyle Katie Gabriel. Gabriel, Protestan misyonerlik eğitimi almış bir Suriyelidir. Lübnan Dağı'ndaki okul ve FGS'nin ilk yıllarında önemli bir rol oynadı. 1889-1906 yılları arasında Kız Eğitim Evi'ne başöğretmen olarak atandı. Bu resim Rosa Lee'nin kitabından alınmıştır. *The Story of the Ram Allah Mission*, (Manchester, NH: Board of Foreign Missions of the Yearly Meeting of Friends for New England, 1912) p. 27.

Şimdi kadın misyonerler, Ramallah'ın geleneksel kıyafetine dikkat çekerken "güzel" gibi kelimeler kullanıyorlardı; Ramallah'ın halk dansını yorumlarken "güzel"; ve yemekten bahsederken "lezzetli" diyebiliyorlardı. Ayrıca, Filistin'de çok zaman geçiren Amerikan Quaker Misyonu personeli, "yerli" geleneklere daha aşına hale geldi ve yeni misyonerleri Ramallah'a göndermeden önce bu gelenekler için hazırlamanın önemini daha iyi anladılar. Bir örnek, 1925'te FGS'de bir yıllık bir misyoner öğretmen olan Ellen A. Winslow'un, Ramallah'a vardığında yeni bir misyon binasının tamamlanması için çatısının kapatılmasından sonra yerel bir kutlama geleneği olan "çatı kapatma şölenine" katıldığı vakasıdır. O gün kutlama, FGS'nin üçüncü katının çatısı içindi ve Misyon bu geleneği Filistinlilerin binaları için yaptığı gibi gerçekleştirdi. Kutlamanın büyük kısmı, mutfak eşyaları olmadan tüketilmesi gereken bir yemek sunmaktı. Winslow, kaşık veya çatal kullanılmaması konusunda önceden uyarılmıştı. Elleriyle yediği yemekten duyduğu memnuniyeti dile getirerek, yediği yemeğin "Mansef" in sadece Amerikalı misyonerler tarafından paylaşıldığını da belirtti:

Gruplar halinde çamların altında yere oturduk ve her grup için yığma dolu büyük bir tahta kse vardı. Parmaklarımızla ortak yemekten yedik, önce pirinç, koyu buğday taneleri ile karıştırıldı, her biri büyük bir koyun eti parçası aldı, sonra yavaş yavaş ekmek ve alttaki sos için kazdık. İyi pişmiş, terbiyeli ve gerçekten çok iştah açıcıydı, nkn sofrada sadece misyonerler vardı. Yerli ekmek çok lezzetliydi⁴⁰.

Winslow'un yerel yemek adabına karşı tutumu, bu gelenekten tiksindiğini ifade eden ve onun sağlıklı olmayan niteliklerini vurgulayan ilk misyonerlerin anlatılardan farklıydı⁴¹. Marshall, ayrıca bir Arap Quaker ailesinin evinin çatı kutlamasına katılımını anlatırken "Mansef" yemenin kurallarını anladığını da gösterdi. Marshall, anılarında "Mansef yeme şeklinin pirinç, ekmek, et suyu ve etten toplar yapıp ağza atmak" olduğunu yazar. Yine de Amerikan Quaker ğretmenlerine bu durumda kullanmaları için kaşık verildiğini belirten Marshall, ev sahibi ailenin yemeklerini ve misafirperverliğini de vd⁴². Marshall, Arap ailesinin Amerikalı misafirlerine gösterdiği ilgiyi ve özel muameleyi kabul ederek, bununla birlikte tüm bölüm misyonerlerin Arapların yerel yemek yeme geleneğine karşı tavırlarındaki değişikliği gösterdi.

Misyonerler, yerel halka ve kültüre karşı tutumlarındaki değişikliğin olumlu yönde gelişim gösterdiği bu döneminde yerel evlilik geleneklerine önceki misyoner nesilden farklı davrandılar. Bu durum misyonerlerin, Amerika ve Filistin'deki evlilik uygulamalarını karşılaştırarak her toplumun olumlu ve olumsuz yönlerinin olduğu sonucuna varmalarında önemli bir rol oynadı. Sara Hadley adlı Quaker misyoneri, görücü usulü evliliği Amerikalı okuyuculara savundu. Bu evlilik şeklini, Filistin toplumunda kadınlara sert muamele olarak gören daha nceki Quaker misyonerlerinin sahip olduğu algılara meydan okudu. Amerikalı okuyuculara yazdığı bir mektupta onlara kendi toplumlarındaki yüksek boşanma oranlarını hatırlattı⁴³. Marshall ayrıca, 40 yılı aşkın Quaker eğitiminden sonra bile görücü usulü evliliklerin Ramallah'ta nasıl norm olarak kaldığını açıkladı. Görücü usulü evlilik normunu kendi kültürel değerlerine göre yargılamaya çalışmadı. Müslüman ve Hıristiyan Filistin evlerinde evlilik geleneklerini anlatırken, nceki

⁴⁰ Ellen a. Winslow, "Palestine as I saw it," 4. Winslow's Travel Account of her Trip to Palestine in 1925, (yayıncı, yayın yeri veya tarih yok). Bu hesap, řu anda Friends Boys School'da ğretmen olarak çalışan yazar Don Hutchison'a verildi.

⁴¹ Bu tür şölen uygulamalarının ki özellikle evlilik, evlerin ve binaların çatılarının örtülmesi, uzun bir yolculuktan akrabaların veya sevdiklerin dönüşü gibi durumlarda, günümüzde sadece Filistin'de değil, Arap dünyasının büyük bir bölümünde de devam ettiğini belirtmekte fayda var.

⁴² Eva Rae Marshal to her family, (November 13, 1927). Part of the Joy Hilden Personal Collection.

⁴³ Hadley to family and friends, (June 16, 1946), 5.

misyoner nesillerden daha fazla kültürel hassasiyet gösterdi. Ramallah'a komşu bir kasaba olan El-Bireh'deki bir Müslüman düğününe katılırken gözlemlerini aktaran Marshall, Filistin kültürü ve geleneklerini yerel tarihsel bağlamlarında görerek bilgili bir şekilde yazdı. Bölgeyi ziyaret eden ilk Quaker misyoner nesiller tarafından yazılanların çok olumsuz olduğunu buna karşın Müslüman hanelerdeki kadınların statüsünün olumlu yönlerini vurguladı⁴⁴. Marshall, tanık olduğu evliliğin gelinin rızasıyla yapıldığını kaydetti. Ayrıca damat, "köylülerin huzurunda ona sadık kalacağına ve nerede yaşarsa yaşasın onu da yanına alacağına" söz verdiğini vurguladı⁴⁵. Bir Filistinli Rum Ortodoks düğününü anlatırken, Arap Hristiyanlar ve Müslümanlar arasındaki evlilik geleneklerinin benzerliğine işaret ederek benzer şekilde olumlu açıklamalar yaptı. Her iki düğünün de benzer şarkıları, dansları ve yemekleri nasıl kullandığını anlattı. Marshall, hem Müslüman hem de Hristiyan gelinlerin aynı şekilde ve aynı amaçla örtündüğünü açıkladı⁴⁶.

Marshall ve Hadley gibi Filistin gelenekleri ve kültürü hakkında gözlemlerde bulunan ve bu gözlemlerini kaleme alan bir diğer Quaker misyoneri ve İncil bilgini olan Elihu Grant tarafından kaydedilenler de sözü geçen misyonerlerin anıları ile benzerlik göstermekteydi. Grant ayrıca yirminci yüzyılın başlarında Ramallah Misyonu'ndaki Erkek Çocukların Eğitim Evi (Boy's Training Home)'nin şefi olarak görev yaptı ve Filistin toplumu hakkında kapsamlı yazılar yazdı. Arapça bilgisi, İslam hakkındaki okumaları ve Filistin gelenekleri ve toplumu hakkındaki gözlemleri, kültürü Batı/Amerika standartlarına göre yargılamak yerine kendi bağlamında anlama niyetinin kanıtıdır⁴⁷. Grant, bazı Quaker misyoner kadınların Filistin evlilik geleneklerine karşı tutumlarını etkiledi. Yazıları, misyoner kadınların yerel kültürü kendi bağlamında değiştirmelerine ve anlamalarına yardımcı oldu, bu da orta yol sürecine girmenin bir göstergesiydi⁴⁸.

⁴⁴ Marshall to her family, (October 16 and 30, 1927). Mareşal her iki mektubunda da Müslüman düğünüyle ilgili makaleyi yazıp misyoner cemiyete vermek üzere babasına gönderme niyetinden bahsetmiştir.

⁴⁵ Eva Rae Marshall, "Wedding Customs in Palestine,"(October, 1927), 1. Bu makale Eva Rae Marshall'ın kızı Joy Hilden'a aitti.

⁴⁶ Marshall to her family, (November 13, 1927).

⁴⁷ Elihu Grant, *The People of Palestine* (Oregon: Wipf and Stock, 1921), 48-49. Grant, Filistin hakkında başka eserler de yazdı. 1901'den 1904'e kadar Friends Boys School'un ilk müdürüydü. 1907'de *The Peasantry of Filistin* adlı daha eski bir çalışması yayınladı. Grant, Filistin kültürünü incelerken kültürel görecilik uyguluyor gibi görünüyor.

⁴⁸ Joy Hilden, yazarla yaptığı telefon görüşmesinde, 10 Eylül 2008. Hilden, Marshall'ın kızıdır ve annesinin Grant'in yazılarına aşina olduğunu doğrulamıştır.

Misyoner öğretmenlerin, öğrencileri ki özellikle de Müslüman ailelerden gelenler hakkında, sahip oldukları görüşleri de önceki dönemlerden çok farklıydı. Öğrenciler parlak ve yetenekli olarak görülüyordu. Hadley, Müslüman kızlardan biri olan Asam Abdul Haddie'yi "en zeki ve yetenekli kişi" olarak nitelendirdi. Hem İngilizceyi hem de Arapçayı çok iyi okuyor ve onun yaşındaki bir kıza göre inanılmaz bir özgüveni ve duruşu vardı⁴⁹." Marshall ise anılarında, Müslüman bir hanenin evini ziyaret ederken yaşadıklarını da anlattı. FGS'deki en iyi öğrencilerinden biri olan Subhia'nın onu (kendisini) Nablus'ta bir hafta geçirmeye davet ettiğini belirtti. "Subhia'nın annesi ölmüştü ve en büyük kız kardeşi kör olmasına rağmen haneyi yönetiyor ve becerikli bir şekilde idare ediyordu. Subhia'nın "ikinci kız kardeşi genç yaşta evlendi ve beş çocuğu oldu", ancak boşandı ve FGS'deki eğitimini tamamladı, mezun olduktan sonra kocasına ve çocuklarına geri döndü⁵⁰." Marshal, Subhia'nın "kardeş(ler)inin şimdiye kadar tanıştığım en güzel ve birbirine bağlı aileyi yarattığını" söyledi. Marshall, "Onlarla eski ve zarif evlerinde geçirdiğim hafta bana Müslüman evlerinin bildiğim diğer evler gibi olduğunu kanıtladı". Sevgi, sayęı, iş birliği ve birbirlerinin arkadaşlığından büyük keyif alma duyguları vardı⁵¹." Hadley ve Marshal'ın örnekleri, Amerikan misyonerlerinin Filistinlileri ve onların kültürlerini anlama ve takdir etmelerinin bir orta yol bulmada nasıl önemli bileşenler haline geldiğinin açık bir göstergesidir.

⁴⁹ Hadley to family and friends, (March 29, 1946), 3. Hadley mentions that she still found it too hard to memorize her students' names.

⁵⁰ Marshal autobiography, 41; Marshall to her family, (December 10, 1927).

⁵¹ Marshal autobiography, 41.

Resim 8. Kız Eğitim Evi Öğrencileri, Ramallah, Filistin. FGS arşiv koleksiyonu.

5. Yetki Devri için iş birliği

Misyoner görüşlerin değişmesine katkıda bulunan bir diğer faktör, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Suriye ve Filistin'deki farklı Protestan misyonları arasında iş birliği stratejisinin ortaya çıkmasıydı⁵². İş birliği aynı

⁵² Yeni işbirliği stratejisi hakkında daha fazla bilgi için bkz. Caroline at water Mason, *World Missions and World Peace: A Study of Christ's Conquest* (West Medford, Mass: the Central Committee on the United Study of Foreign Missions, 1916) and Dana I. Robert, *American Women in Mission: A Social History of Their Thought and Practice* (Macon, Georgia: Mercer University Press, 1996). the first missionary writer with a Quaker background to evoke this idea of cooperation was

zamanda çoğunlukla misyoner okullarında eğitim görmüş yerel milliyetçilerle barışçıl ilişkiler anlamına geliyordu. Bu kısmen, 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında Filistin'de tanınmak ve toplumlarını değiştirmede öncü bir rol arayan eğitimli bir ulusal sınıf üreten siyasi ve kültürel dönüşümler tarafından yönlendirildi. Ramallah'taki Amerikan Quakers Misyonu, 1920'de iş birliğini teşvik etmek için oluşturulan ajanslardan birinin, Suriye ve Filistin Birleşik Misyoner Konseyi'nin (UMCSP) oluşumunda ve geliştirilmesinde aktif bir katılımcıydı. Bu iş birliği politikasının önemli bir yönü, misyonerleri Arap kültürü ve diliyle tanıştırmak için daha iyi hazırlanmalarında ısrar edilmesiydi. Bu yaklaşım misyonerlerin Filistinlilere ve onların kültürlerine bakışını etkiledi. UMCSP, misyonerlerin Arapça ve İslam bilgilerinin iş birliği stratejisinin başarısını ne derece garanti ettiğini vurguladı.⁵³ Ramallah Misyonu, American Friends Board of Foreign Missions (AFBFM) ile birlikte misyonerlerin Arap dilini ve kültürünü öğrenme ihtiyacı söylemine öncülük etti.

Amerikalı bir Quaker misyoneri olan Willis Beede, 1921'de Ramallah Misyonu'nu ziyaret etti ve Kurul'a misyonerlerin yerel nüfus ile etkili bir iletişim kurmaları için Arapça öğrenmeleri gerektiğini vurguladı. Beede, misyonerlerin Arapça öğrenmek için yeterli zaman bulabilmeleri için kendilerine daha az okul görevi verilmesi gerektiğini önerdi ve aynı zamanda yakınlarda "Misyonerlere Arapça öğrenmek için yeterli zaman verilmediği için Filistin'deki çalışmalarının büyük ölçüde engellendiğini" dile getirdi⁵⁴. Kurul, böylelikle Quaker misyonerlerini Arapça öğrenmeleri için Suriye ve Kudüs'teki merkezlere gönderdi ve Quaker misyonerleri için verilecek dil eğitimine ayrı bir ödenek sağladı. Bu girişimden sonra Ramallah misyonunun da görev alacak Quaker misyonerleri için en az bir yıl Arapça eğitimi almaları gerekli kılındı. Mildred White ve Rosa Lee gibi uzun süreli misyonerler, 1920'lerin başlarında Arapça öğrenmek için esas olarak misyonerler, hükümet çalışanları ve eşleri için açılan bir okul olan Kudüs'teki İngiliz Koleji'ne gittiler. White, Arapça öğrenmekte zorluk çekti, ancak çalışmasına Lübnan Dağı'ndaki Suk-el-Gharb'daki Presbiteryenler merkezinde devam etti⁵⁵.

Caroline at water Mason. She wrote a book in 1916 in response to World War I in which she called for foreign missions to use different approaches toward the "target nations." *The United Missionary Council of Syria and Palestine*, Eight Year, Proceedings of the Joint Meeting at Beirut (Beirut: American Press, May, 2-5, 1927), 4; letter to the Member Missions of the United Missionary Council, (January 5, 1928).

⁵³ The United Missionary Conference of Syria and Palestine, (May 5-7, 1920).

⁵⁴ Willis Beede Report to the AFBFM, (1921), Palestine Reports, 1915-1966, Friend United Meeting Collection, Microfilm 54, Lily library, Earlham College, Richmond, Indiana.

⁵⁵ Jordan, *Ramallah Teacher*, 81, 85-88

Misyonerler, Arap dilini öğrenmeye hazır ve istekliyidiler ve Kurul'dan onları Kudüs'te veya Büyük Suriye'nin başka yerlerinde Arapça dersleri almaya göndermeleri için dilekçe verdiler. Örneğin Marshall, geldiğinde Arapça öğrenmek istedi. Arapçanın konuşma yoluyla öğrenilmesi zor bir dil olduğunu itiraf etti çünkü okulda kullanılan dil İngilizceydi. Ramallah topluluğundaki insanlarla iletişim kurmak ve insanları anlamak için dil bilmenin önemini vurgulayarak Kurul'dan kendisini tam zamanlı olarak Arapça öğrenmesi için atamasını istedi⁵⁶. Kudüs'teki Dil Okulu'na kaydoldu ve Arapça öğrenirken "Muhammedizm" hakkında iki derse de katıldı. Bu derslerin konularının hilafet tarihi ve çağdaş İslam'ın karşı karşıya olduğu sorunlara odaklandığını açıkladı. Müslümanların yazdığı gazete yazılarını da okumayı başarmıştı. Marshall, keyif aldığı her iki dersi de övdü ve Arapçayı "Tanrı'nın dili" olarak adlandırdı⁵⁷. Amerikalı misyonerlerin, Arap dilini ve tarihini öğrenme çabaları, Amerikalılar ve Filistinliler arasında bir orta yol bulunmasına yardımcı oldu⁵⁸.

Amerikalı misyonerler ile yerel yardımcıları arasında hem Ramallah'ta hem de misyonerlerin faaliyette bulunduğu başka şehirlerde 1927'de "Devolution" yani yetki devri kavramı altında gerçekleşen iş birliğinin başka bir yönü de yerel vatandaşları sorumluluk alma pozisyonuna getirerek misyonerler tarafından meydana getirilmiş olan misyon kurumlarının yetkilerini mümkün olduğunca yerel yardımcılarına terk etmekte⁵⁹. Ramallah'taki Quaker misyonerleri, Kurulun anlaşmasıyla, misyonu yürütmek için Halil Totah gibi Filistinlileri işe almaya başlama kararı aldı. Totah, Friends Boys School'da eski bir öğrenciydi ve bir Quaker'dı⁶⁰. Totah, çeşitli akademik ve finansal yenilikler yapan yetenekli bir Arap vatandaşı

⁵⁶ Eva Rae Marshal's Personal Report to the AFBFM. Palestine Reports, 1915-1966. Friends United Meeting Collections, microfilm 54, lily library, Earlham College, Richmond, Indiana

⁵⁷ Marshal to her family, (September 2, 1928 and September 10, 1928); Elizabeth Haviland Personal Report to the AFBFM, (September/December, 1936). Palestine Reports, 1915-1966, Friends United Meeting Collection, microfilm 54, Lily library, Earlham College, Richmond, Indiana; Marshal Autobiography, 39.

⁵⁸ Eva Rae Marshal to her family, (September 25, 1927)

⁵⁹ Jones, *Friends in Palestine*, 79

⁶⁰ Minutes of Ramallah Mission, (December 1, 1926); Minutes of Ramallah Mission, (January 12 1927), Friends United Meeting Collection, Palestine Reports 1915-1966, Jerusalem Quarterly 50 microfilm 53, lily library, Earlham College, Richmond, Indiana; Minutes of Ramallah Mission, (October 18, 1933); Rosenberger letter, (December 11, 1933), Friend United Meeting Collection, Palestine Reports 1915-1966, microfilm 53, lily library, Earlham College, Richmond, Indiana. Mildred White recommended Victoria Hannush to be the principal of the FGS in 1935 especially after Totah was appointed as the Secretary of the Mission as he would be overwhelmed by the responsibility of serving as acting principal of the FGS.

olduğunu kanıtladı⁶¹. Totah'ın 1927 ve 1944 yılları arasında m¼d¼r olarak g¼rev yaptığı s¼re boyunca misyonerler, Filistin'in misyon ¼zerindeki kontrol¼ konusunda ikiye b¼l¼nd¼⁶². "Yetki devri"nin nasıl ger¼ekleřtirileceđine ilişkin belirsizlik ve kararsızlık ve ayrıca Quakerların ruhani mesajının vatandaşlara aktarılmasının ve yayılmasının sonu¼ları bir¼ok misyoneri ilgilendiren konulardı. Filistinli bir Hıristiyan ve milliyet¼i olan Totah, eğitim ve idari yetkilerini kullanırken onun ¼ok fazla bir ¼zg¼rl¼đe sahip olduğu, misyonerlerce hissediliyordu ve bu da Amerikan Dostlarının yani Quakers misyonerlerinin, Ramallah Misyonu ¼zerindeki otoritesinin altını oyduğunu misyonerlerce ima ediliyordu⁶³.

Resim 9. Willard and Christina Jones. Friendly Flashes, Ekim 1943.

⁶¹ Totah yeni g¼revini kabul etti ve 1926'da New York'taki Columbia ¼niversitesi'nden Eğitim alanında doktorasını kazandıktan sonra 1927'de Filistin'e d¼nd¼. Totah, Friends Boys Training adlı okulun ilk ¼đrencilerinden biriydi. Ramallah'ta a¼ılan bu okulunun ismi 1901'de daha sonra Friends Boys School olarak tanındı. Onun g¼c¼l¼ Arap ulusal kimliği yazılarına ve ¼zellikle de Arapların insan medeniyetine ¼nemli katkılarına olan inancını yansıtan "Arapların Eğitime Katkısı" başlıklı doktora tezine yansımıştır. Onun diğer yazılarından bazıları, Filistin'deki İngiliz Mandası altındaki eğitim sistemini, millileştirme konusundaki ilgisini de vurgulamaktadır. Ramallah Misyonu'ndaki hizmeti sırasında Quaker okullarının m¼fredatında Arap dili ve edebiyatına yaptığı vurgu, onun milliyet¼i hedeflerinin a¼ık bir g¼stergesiydi.

⁶² Totah'ın aldığı eleştiriler, ¼ođunlukla y¼netim ¼rg¼t¼n kurulundan Totah'ın sorumluluklarının azaltılmasını isteyen Katharine Haviland gibi alanda kısa s¼reli ¼alıřan misyonerlerden geldi. Katharine Haviland to the Board, (January 20, 1935). Friends United Meeting Collection, Palestine Reports 1915-1966, microfilm 53, Lily library, Earlham College, Richmond, Indiana.

⁶³ Letter to Edward Kelsey (from the Board?), February 6, 1934), Friends United Meeting Collection, Richmond, Indiana; AFBFM letter, (May 10, 1934); James Sutton letter to the Willis Beede, the Secretary of the AFBFM, (February 16, 1935), microfilm, Series 157, no. 17, Lily library, Earlham College, Richmond, Indiana; Katharine Haviland letter to Board, (January 20, 1935). Friends United Meeting Collection, Palestine Reports 1915- 1966, microfilm 53, Lily library, Earlham College, Richmond, Indiana.

Resim 10. Mildred E. White, 1922-1927 yılları arasında FGS'de öğretmenlik yaptı, kısa bir süre FBS'de çalıştı. 1949-1954 yılları arasında FGS'nin müdürlüğünü yaptı. Friendly Flashes, Ocak 1948.

1922'de FGS'de ders vermek için Ramallah'a gelen Mildred White, Alice Jones'un emekli olmasından sonra 1928'de okulun müdürü oldu. White'ın, Ramallah Misyonu'ndaki hizmeti, Filistinlilerle olan etkileşimi ve Arapça bilgisi, onun yerel halka karşı olan ilk tutumlarının çoğunu değiştirmesine ve yerli nüfus ve kültürlerine ilişkin görüşlerini yeniden şekillendirmesine neden oldu. 1930'lara gelindiğinde, misyonun Filistin vatandaşlarına iletilmesi gerektiğine inanmaya başlamış ve "yetki devrini" teşvik etmişti. Ramallah Misyonu'nu Amerika'dan Filistin ulusal liderliğine devretmekle ilgili misyoner tarafından dile getirilen birçok kısa vadeli korkular karşısında, Kurul'a "yetki devri" için çalışmaya devam etmesi amacıyla dilekçe verdi. White, özellikle Christina ve Willard Jones olmak üzere, böyle bir dönüşümün yaşana bilirliğine inanan birkaç Amerikan Quakerlerinden biriydi⁶⁴. White, Kurul'a, Amerikan misyonerlerinin öğrencilerine ve Arap personele karşı besledikleri paternalist ilişkinin modasının geçtiğini ve kardeşlik ve eşit iş birliğine dayalı yeni bir yeniden yapılanmanın arzu edildiğini doğruladı⁶⁵. Ancak, misyon okullarının merkezileştirilmesi için adımlar atıldığında ve yetkileri Totah'ın icat ettiği yeni Misyon Direktörü pozisyonunda yoğunlaştırmak için misyonerler, onu ulusal liderlik argümanlarını baltalamak için kullanarak onu beceriksiz ve zalim biri olarak tasvir ettiler⁶⁶. 1940'ların başında yetki devri stratejisinden vazgeçildi ve Totah istifa etmek zorunda kaldı.

⁶⁴ Ramallah Mission Minutes, (July 14, 1937). other figures who were long-term missionaries were Edward Kelsey and Willard Jones. However, by July of 1937, both friends suggested using more Arabic in the religious services, forming a pastoral committee "to cooperate with pastor of the Meeting," and preparing "native" pastor. Mildred White, "Palestine Survey," Annual Board Meeting, april 1936, Friend United Meeting Collections, Lily library, Earlham College, Richmond, Indiana

⁶⁵ Elizabeth Haviland Personal Report to the AFBM, (September-December 1936).

⁶⁶ Jordan, 221. the last year of Mildred White's service in Palestine was 1947.

Sonuç

Yukarıda görüldüğü gibi Amerikalı kadın Quakerların Filistinlilerle karşılaşması iki aşamadan geçmiştir. Yanlış anlama dönemi ve kavram yanlışlarının en yaygın olduğu başlangıç aşaması olarak kabul edilen geç ve yirminci yüzyıl başları dönemi. Amerikalı Quaker kadın misyonerleri ne yazık ki kendilerini Filistin kültürel bağlamına bir türlü yerleştiremediler. Misyonerlerin, Filistinli kadınların bozulmuş koşullarına odaklanmaları, bu koşulları Amerikan orta sınıf Hıristiyan değerlerine göre iyi anneler, eşler ve kızların ev içi ideallerine göre iyileştirmeye çalışmaları kadın misyonerlerin devamlı endişe içinde olmalarına yol açtı. Ancak, Arap kadınlarının belirli sosyal ve kültürel normları değiştirerek toplum içindeki konumlarını yükseltmeleri, misyonerlerin varlığına ve çalışmalarına meşrutiyet kazandırdı.

Filistin'de görev yapan Quaker misyonerlerin meydana getirdiği yazınsal literatürde, misyonerlerin yalnızca yerel kadınların statüsüne ilişkin toplumsal geleneklerin misyonerlerce onaylanmadığını ve onların bu durumdan duydukları hoşnutsuzluğunu göstermekle kalmamış, aynı zamanda Hıristiyan eğitim mesajları aracılığıyla kadın misyonerlerin, toplumsal değişimin örnek şahsiyetleri ve araçları olarak rollerinin coşkusu ve güvenini de ifade etmiştir. Ancak Birinci Dünya Savaşı'ndan sonraki ikinci aşamada, farklı gelişmeler ve etkenler bir orta yolun oluşmasına katkıda bulunmuştur. Bunlar arasında Quaker müfredatında laik eğitimin artan uygulaması, Amerikalı öğretmenlerin daha kültürel ve dilsel eğitimi, Filistin'in misyoner tasavvurlarında "Kutsal Topraklar" olarak anlamı ve en önemlisi Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Suriye ve Filistin'deki farklı Protestan misyonlar arasında iş birliği ve yetki devri stratejisinin ortaya çıkması vardı.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Filistinliler ile Quaker misyonerleri arasında her iki grubun da uyuşabilecekleri bir orta yolun meydana getirilmesi, bir grubun diğerine karşı bir zaferi anlamına gelmediği gibi, bu uzlaşmanın sadece olumlu sonuçlar doğurduğu anlamına da gelmez. Örneğin, bu orta yolun bir ürünü olan "yetki devri" süreci başarılı olmasa da, sürecin kendisi ve misyonerlerin Filistinlilerle etkileşimlerini ve müzakerelerini iyileştirmenin yollarını bulmaya çalışma istekleri, bir başarıydı. Quaker kadın misyonerlerinden Mildred White, emekli olduktan sonra Filistinlilerle olan deneyimini şöyle özetledi: "Araplarla olan hayatım zengin ve tatmin ediciydi. Sıcaklıkları ve misafirperverlikleri asla tarif edilemez. Filistin gençliği için yapılan çalışmalarda gösterdikleri nezaketleri ve istekli paylaşımları, onlara karşı hissettiğim umutlarımın çok ötesinde bir

sevinçti⁶⁷." Bu yorumlar, misyonerlerin önceki döneme göre daha anlayışlı olduklarını göstermektedir. Ancak bu, kavram yanlışlarının hiçbir zaman su yüzüne çıkmadığı anlamına da gelmezdi.

⁶⁷ Jordan, 221. the last year of Mildred White's service in Palestine was 1947.

Kaynakça

- "A Story." *Ramallah Messenger* 7 (1910).
- "Religious life in our Mission Field." Excerpts from the Minutes and Proceedings of the Yearly Meeting of Friends. Richmond, Indiana, AFBFM, 1948.
- Adawi, Jamal. "The Activities of the American Quakers in Palestine, 1869-1948". Ph.D. diss., the University of Haifa, 2001.
- Bannister, Robert C. *Social Darwinism: Science and Myth in Anglo-American Social Thought*. Philadelphia: Temple University Press, 1979.
- Cogan, Frances. *All American Girl: The Ideal of Real Womanhood in Mid-Nineteenth Century America*. Athens, Georgia: University of Georgia Press, 1989.
- Dabbagh, Mustafa Murad. *Biladuna Filasteen: Fi Dyar Beit Al-Muqdas, vol. 8*. Beirut: Dar al-talyah litybaha wa alNashr, 1974.
- Doumani, Beshara B. "Rediscovering Ottoman Palestine: Writing into History." *Journal of Palestine Studies* 21 (1992).
- Dumenil, Lynn. *The Modern Temper: American Culture and Society in the 1920s*. New York: Hill and Wang, 1995.
- el-Sanabary, Nagat. "Women and the Nursing Profession in Saudi Arabia." in *Arab Women between Defiance and Restraint. ed., Suha Sabbagh*. New York: olive Branch Press, 1996.
- Fleischmann, Ellen. "Our Muslim Sisters: Women in Greater Syria in the Eyes of American Protestant Missionary Women." *Islam and Christian-Muslim Relations*, 9 (1998).
- Fleischmann, Ellen. "The impact of American Protestant Mission in Lebanon on the Construction of Female Identity, 1860-1950." *Islam and Christian-Muslim Relations*, 13 (2002).
- Fleischmann, Ellen. *The Nation and its "New" Women: The Palestinian Women's Movement 1920-1948*. Berkeley: University of California Press, 2003.
- Flemming, L. A. "New Models, New Roles: U. S. Presbyterian Women Missionaries and Social Change in North India, 1870-1910." In *Women's Work or Women Missionaries and Social Change in Asia*, ed. L. A. Flemming. Colorado: Westview Press, 1989.
- Grant, Elihu *The People of Palestine*. Oregon: Wipf and Stock, 1921.
- Handy, Robert T. *The Holy Land in the American Protestant Life 1800- 1948: A Documentary History*. New York: Arno Press, 1981.
- Hofstadter, Richard *Social Darwinism in American Thought, 1860-1915*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1944.
- Johnston, Etta H. "Eli and Sybil Jones Mission." Report of the missionary work of Friends in the "Land of the Bible." (Lynn, Mass: t.P. Nichols, 1892.
- Jones, Christina H. *The Untempered Wind: Forty Years in Palestine*. London: Longman Group, 1975.
- Jones, Alice. "Letter to the American Friends." *Ramallah Messenger* 4 (1907).
- Jones, Christina H. *American Friends in World Missions, 8-10; Rufus Matthew Jones, Eli and Sybil Jones: Their Life and Work*. Philadelphia: Porter & Coates, 1889.
- Jones, Christina H. *Friends in Palestine*. Richmond Indiana: Friends United Press, 1981.
- Jordan, Lois Harned. *Ramallah Teacher: The Life of Mildred White, Quaker Missionary*. Richmond, Indiana: Print Press, 1995.
- Khalaf, Samir. *Cultural Resistance: Global and Local Encounters in the Middle East*. London: Saqi Books, 2001.
- Ma'luf, Anisa. *Mu'asasat al-Asdeqa'al-American fi Falasteen men Sanat 1869-1939/ The Society of the American Friends in Palestine, from year 1869-1939*. Egypt: the Modern Press, 1939.
- Marshal letter to her family. November 4, 1928. Joy Hilden Personal Collection.
- Mary Minnick Personal Report to the AFBFM, Part of Mary Minnick Scrapbook, Lily library, Earlham College, Richmond, Indiana.

- Mason, Caroline Atwater *World Missions and World Peace: A Study of Christ's Conquest*. West Medford, Mass: the Central Committee on the United Study of Foreign Missions, 1916.
- McDowell, Nancy Parker. *Notes from Ramallah, 1939*. Richmond, Indiana: Friends United Press, 2002.
- McDowell, Nancy Parker. *Notes from Ramallah, 1939*. Richmond, Indiana: Friends United Press, 2002.
- Miller, Ellen Clare. *Eastern Sketches: Notes of Scenery, Schools, and Tent Life in Syria and Palestine*. Edinburgh: William Oliphant and Company, 1871.
- Murray, Ruth S. "Palestine." *Friends Missionary Advocate* 7 (1891).
- Murray, Ruth. *Friends Mission at Ramallah, Palestine*. Friends School, Ramallah, Palestine, 1890.
- o'Mahony, Anthony. "The Christian Communities of Jerusalem and the Holy land: a Historical and Political Survey." In *The Christian Communities of Jerusalem and the Holy Land: Studies in History, Religion and Politics*. Cardiff: University of Wales Press, 2003.
- Pittman, Lester Groves. "Zion as Place and Past, an American Myth: Ottoman Palestine in the American Mind Perceived through Protestant Consciousness and Experience." Ph.D. diss., George Washington University, 1984.
- Qudura, Yusif Jerjus. *Ramallah History*. Ramallah: Rafedi Press, 1999.
- Ramallah, Abraheem Nyruz. *Goghraphia, Tarikh, Hadara/ Ramallah: Geography, History, Civilization*. Ramallah, Shurouq, 2004.
- Robert, Dana I. *American Women in Mission: A Social History of Their Thought and Practice*. Macon, Georgia: Mercer University Press, 1996.
- Sahliyah, Emile. *In Search of Leadership: West Bank Politics Since 1967*. Washington D.C.: the Brookings institution, 1988.
- Said, Edward. *Orientalism*. London: Phaidon Press, 1992.
- Salibi, Kamal and Yusuf K. Khoury, ed. *The Missionary Herald: Reports from Ottoman Syria 1847-1860, vol. 3*. Amman, Jordan: Royal institute for inter-Faith Studies, 1995.
- Shaheen, Naseeb. *A Pictorial History of Ramallah*. Beirut: Arab Institute for Research and Publishing, 1992.
- Stockdale, Nancy I. "Gender and Colonialism in Palestine 1800- 1984: Encounters among English Arab and Jewish Women." Ph.D. diss., University of California, Santa Barbara, 2000.
- The United Missionary Council of Syria and Palestine, *Eight Year, Proceedings of the Joint Meeting at Beirut*. Beirut: American Press, May, 2-5, 1927.
- Wallace, Lev and Ben Hur. *A Tale of the Christ*. New York: Harper & Brothers, 1880.
- White , Richard. *The Middle Ground: Indians, Empires, and Republics in the Great Lakes Region, 1650-1815*. Cambridge: Mass.: Cambridge University Press, 1991.